

KOMPONENCIJALNA ANALIZA KAO POSTUPAK UTVRĐIVANJA INTRALINGVALNE I INTERLINGVALNE SRODNOSTI MEĐU GLAGOLIMA

ŽELJKA MATULINA-JERAK
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 803.0-54:808.62-54
Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno :1990-03-09
Received

U ovom se radu daje odgovor na pitanje da li su njemački glagoli *beleidigen*, *kränken* i *verletzen* sinonimi, s jedne strane, i – s druge strane – da li su navedeni njemački glagoli ekvivalentni s hrvatskim glagolima *vrijedati*, *vrijedati se* (recipr.), *vrijedati se* (refl.), *izvrijedati*, *izvrijedati se*, *povrijediti*, *uvrijediti* i *uvrijediti se*. U svrhu utvrđivanja stupnja unutarjezične i međujezične semantičke srodnosti među navedenim glagolima koristi se kombinirani postupak komponencijalne analize i teorije dubinskih padeža. Iz istraživanja proizlazi da među navedenim glagolima nema ni pravih sinonima, ni pravih ekvivalenata; mogu se ustanoviti samo razni stupnjevi semantičke podudarnosti. U tom smislu su unutarjezično najbližiji glagoli *beleidigen* i *kränken* u njemačkom jeziku i *povrijediti* i *uvrijediti* u hrvatskom. Međujezično su najrodniji njemački glagol *beleidigen* i hrvatski glagol *vrijedati*.

0. Uvod

Značenje se riječi u nastavi stranog jezika još uvijek objašnjava intuitivno. Kad učenik pokuša naučenu riječ upotrijebiti slobodno, izvan naučenih obrazaca, nastupaju poteškoće. Objašnjenje značenja riječi i upute za kombinacije s drugim elementima vezuju se uglavnom za naučene primjere, pa prilikom upotrebe u novim kontekstima naučena pravila, zasnovana na intuitivnim objašnjenjima nastavnika stranog jezika, malo mogu pomoći. Ni rad s rječnicima ne daje pouzdanu osnovu za savladavanje pravila o upotrebi riječi; jedan je od razloga npr. taj, što se u okviru nastave stranog jezika učenici uglavnom služe dvojezičnim, dakle prijevodnim, rječnicima, a njihova je prvenstvena funkcija da se za svaku riječ pronade ekvivalent/adekvat u drugom jeziku, a ne da se demonstrira način upotrebe.

Upravo u ovom području nastave stranih jezika – u tumačenju značenja – najočitije dolazi do izražaja nesklad između egzaktosti opisa fonoloških, morfoloških i sintaktičkih regularnosti, pomoću kojih su učenici u stanju stvarati ispravne rečenice stranog jezika, pravilno ih interpretirati i upotrebljavati, i, s druge strane, improvizacija prilikom objašnjavanja

semantičkih pojava. Od istraživanja na polju semantike očekuje se da stvore pretpostavke za premoščivanje raskoraka između jasnoće objašnjavanja na polju sintakse i nepreciznosti semantičkih tumačenja.

1. Komponencijalna analiza

Jedan od postupaka u suvremenoj semantici od kog se očekuje stvaranje temelja za potpuno egzaktni opis riječi, nazvan je »komponencijalnom analizom«. »Komponencijalna analiza« polazi od dvije osnovne teze: (a) da se značenje riječi sastoji od skupa minimalnih jedinica značenja (taj se skup naziva »sememom«) i (b) da se cjelokupni leksik jednog jezika dađe opisati pomoću ograničenog broja minimalnih jedinica značenja (one se nazivaju »komponentama« ili »semima«). Temeljno je pitanje »komponencijalne analize« pitanje metodoloških principa izdvajanja minimalnih jedinica značenja. Da još uvijek nema jedinstvenog odgovora na to pitanje potvrđuje šarolikost mišljenja i pravaca u okviru »komponencijalne analize«.¹ Pojedini se istraživači uglavnom koriste svojim vlastitim modelima, a uspješnost primjene pojedinog modela ovisi o tome koje je jezične pojave istraživač izabrao za demonstraciju uspješnosti svoje teorije. Tako se pokazalo da je »komponencijalna analiza« uvijek bila prikladna kad se radilo o opisu leksičkih jedinica koje su predstavljale nešto »konkretnije«, materijalno spoznatljivije (npr. vrste stolica, vrste ugostiteljskih objekata itd.) odnosno kad se radilo o manjim zatvorenim leksičkim poljima (npr. o vojnim činovima, izrazima za srodstvo u obitelji, glagolima koji opisuju čovjekovo kretanje itd.). Teškoća opisa leksičkih jedinica koje se odnose na »apstraktnije« sadržaje zasniva se na nedovoljnom (enciklopedijskom, izvanjezičnom) znanju o tim sadržajima, a oni su i inače manje dostupni neposrednom promatranju (u takva područja spadaju npr. pridjevi koji označuju pojam brzine, glagoli mišljenja, glagoli čuvstvovanja itd.).

Bez obzira na nedorečenost »komponencijalne analize« na sadašnjem stupnju razvoja, ona je ipak jedina metoda kojom se mogu razjasniti problemi sinonimije odnosno ekvivalencije, a to su problemi s kojima se nastava stranih jezika svakodnevno susreće. Pored toga komponencijalnom

¹ Usp. nekoliko značajnih radova s tog područja. Bierwisch, M.: »Zur Klassifizierung semantischer Merkmale«, u: Kiefer, F. (izdav.), *Semantik und generative Grammatik*, I, (=Linguistische Forschungen 1), Frankfurt/M., 1972, str. 69-99; Cvetkov, N.V.: »K metodologiji komponentnogo analiza«, u: *Voprosy jazykoznanija*, Moskva, 1984, str. 61-71; Geckeler, H.: *Strukturelle Semantik und Wortfeldtheorie*, München, ¹1982; Leisi, E.: *Der Wortinhalt*, Heidelberg, ⁵1975; Novikov, L.A.: *Semantika ruskogo jazyka*, Moskva, 1982; Schenkel, W.: *Zur Bedeutungsstruktur deutscher Verben und ihrer Kombinierbarkeit mit Substantiven*, Leipzig, 1976; Wotjak, G.: *Untersuchungen zur Struktur der Bedeutung*, München, ¹1971.

se analizom dade utvrditi kompatibilnost sema u sememima raznih leksičkih elemenata koji se kombiniraju na razini rečenice. Potpun uvid u strukturu značenja pojedine leksičke jedinice, a on se može zasnivati samo na prethodnoj iscrpnoj analizi većeg broja leksičkih jedinica jednog jezika, omogućuje i pravilan izbor elemenata u kontekstu.

2. Cilj rada

U ovom se radu izlaže postupak utvrđivanja inherentnog značenja odabrane grupe glagola psihičkih procesa u njemačkom i hrvatskom jeziku. Radi se o sinonimijskom nizu *beleidigen*, *kränken* i *verletzen* u njemačkom jeziku i ekvivalentnim glagolima u hrvatskom jeziku: *vrijedati*, *vrijedati se* (recipr.), *vrijedati se* (refl.) *izvrijedati*, *izvrijedati se*, *povrijediti*, *uvrijediti* i *uvrijediti se*. Analizom strukture značenja teži se odgovoru na dva pitanja:

(a) Da li su navedeni njemački glagoli odnosno navedeni hrvatski glagoli sinonimi — želi se, dakle, utvrditi stupanj njihove intralingvalne semantičke srodnosti.

(b) Da li su navedena tri njemačka glagola i navedenih osam glagola u hrvatskom jeziku ekvivalentni — nastoji se, dakle, utvrditi stupanj njihove interlingvalne semantičke srodnosti.

3. Korpus

Da bismo dobili što potpuniju sliku o strukturi značenja gore navedenih leksema (prvenstveno o njihovom pojedinačnom inherentnom značenju) kao i o upotrebi tih leksema (o njihovom kombinatoričkom značenju) podvrgli smo analizi korpus od 291 izolirane rečenice iz različitih vrsta pisanih tekstova: književnobeletrističkih tekstova, novinskih tekstova, popularnoznanstvenih tekstova, znanstvenih tekstova, iz gramatičkih priručnika i rječnika. Jedan manji dio rečenica sačinjen je na osnovi razgovora s informantima.

Opredjeljenje za rad s korpusom proisteklo je iz neophodnosti da se odabere jezični uzorak koji bi bio reprezentativan. S druge strane to je neophodan preduvjet za ovakvu vrstu istraživanja, tj. kad se radi o lingvistu koji nije izvorni govornik jezika koji se istražuje (u ovom slučaju njemačkog). Koliko je primjera za pojedini leksem stajalo na raspolaganju govori sljedeća tabela:

LEKSEM	beleidigen	kränken	verletzen	vrijedati	vrijedati se/rz.	vrijedati se/rf.	izvrijedati	izvrijedati se	povrijediti	uvrijediti	uvrijediti se
BROJ PRIMJERA	95	70	36	20	10	10	10	10	10	10	10

4. Postupak određivanja sema

Pošto ovaj rad ima samo egzemplikativan karakter, postupak utvrđivanja semantičke strukture riječi prikazat ćemo uglavnom samo na leksemu *beleidigen*, koji je po abecednom redoslijedu prvi, ali ćemo ga, po potrebi, uspoređivati s ostalim leksemima, da bismo pokazali po čemu je specifičan.

Pri izdvajanju (ekscerpiranju) sema krenuli smo od pojmovnog određenja leksema *beleidigen* u onomasiološkim rječnicima a onda raščlanili eksplikacije u semasiološkim rječnicima. Većinu sema izdvojili smo na osnovi semasioloških definicija značenja, a onda smo svaki sem nastojali potvrditi u rečenicama iz korpusa. Na rečenicama smo ujedno testirali i kombinatoričko značenje svakog pojedinog leksema, tj. broj i vrstu elemenata s kojima se određeni leksem na razini rečenice kombinira. Na kraju smo bilo na temelju vlastite jezične kompetencije (za hrvatski jezik), bilo na temelju razgovora s informantima (za njemački jezik), koristeći se pritom metodom logičkih rečenica i predikacija,² utvrdili ispravnost izdvajanja sema.

² Katz (podaci prema S u š k o: *Gramatika, semantika, znanje*, Sarajevo, 1977) upotrebljava logičke forme rečenica za svako semantičko obilježje; npr. za riječ »*stolica*« koristi rečenicu »*Fizički objekt se nalazi u sobi*«. Kad bi se npr. upotrijebila logička rečenica »*Jedna ženska osoba se nalazi u sobi*«, onda se takvo zaključivanje ne bi odnosilo na leksičku jedinicu »*stolica*«. Sličnu funkciju provjeravanja ispravnosti izbora sema imaju Schenkelove (usp. *Zur Bedeutungsstruktur*) predikacije. U opisu glagola *erziehen* koriste se sljedeće predikacije:

1. predikacija: Agens utječe na zbivanje namjerno.
2. predikacija: Agens vrši utpliv na jednog Pacijensa.
3. predikacija: Pacijens se mijenja.
4. predikacija: Ova promjena ima sljedeći rezultat: cjelokupno ideološko pedagoško obuhvaćanje Pacijensa (u svrhu njegovog ponašanja u skladu s normom).

Na temelju gore izložene procedure sačinili smo inventar od 28 sema za semantički opis glagola, te 16 sema za semantički opis glagolovih aktanata. Za opis značenja koristili smo i stilistička obilježja – stileme –, bez obzira što ona imaju drugačiji status. Za stileme smo koristili izraze koji se sreću u rječnicima: 'geh', 'fig', 'umg', 'salopp', 'vulg', 'liter' itd. Prilikom izdvajanja sema vodili smo računa o tome da oni budu distinktivni i binarni, te da se mogu primijeniti i na opis ostalih leksičkih jedinica. Za prikazivanje sema koristimo latinsku terminologiju u skraćenicama. U matricama navodimo seme uvijek abecednim redom, a ne prema hijerarhiji sema. Osnovni nam je cilj ustanoviti popis sema u svakom sememu i na taj način ustanoviti razlike među sememima.

Evo o kojim se semima radi:

- (1) 'activ' (=aktivno; npr. kad se radi o procesu koji stimulira čovjek)
- (2) 'caus fact' (=kauzativno: radi se o poticanju glagolskog procesa i utjecanju na PACIJENSA)
- (3) 'contln' (=kontinuirano; proces je kontinuiran, odvija se bez prekida)
- (4) 'declar' (=deklarativna; stimulator procesa – POVOD – koristi se verbalnim izražavanjem, govorom)
- (5) 'dir' (=direktno; proces se odvija bez posrednika)
- (6) 'durul' (=durativno; proces traje)
- (7) 'egres' (=egresivno; naročito je istaknuta završna faza procesa)
- (8) 'imperf' (=proces je imperfektivan, nesvršen)
- (9) 'indir' (=indirektno; proces se odvija posredno, tj. stimulator koristi neko sredstvo da bi utjecao na PACIJENSA)
- (10) 'indvid' (=individualno; procesom je obuhvaćen jedan PACIJENS)
- (11) 'ingres' (=ingresivno; naročito je istaknuta početna faza procesa)
- (12) 'intens grad mgn' (=intenzivnost višeg stupnja od normalne)
- (13) 'inten' (=POVOD utječe na odvijanje procesa namjerno)
- (14) 'iter' (=iterativno; proces se odvija s prekidima, frekventativno)
- (15) 'neg' (=negativno; PACIJENS doživljava proces kao negativan)
- (16) 'obj' (=objektivno; PACIJENSOV doživljaj je objektivno opravdan)
- (17) 'orijentiran na PACIJENSA' (=u centru pažnje je PACIJENSOV doživljaj)
- (18) 'perf' (=perfektivno; proces je perfektivan, svršen)
- (19) 'orijentiran na POVOD' (=u centru pažnje je postupak kojim se stimulira proces)
- (20) 'proc' (=proces; radi se o procesu, a ne o stanju)
- (21) 'psych' (=psihički; radi se o psihičkom fenomenu)
- (22) 'punkt' (=punktualno; proces se odvija vrlo kratko, jednokratno)
- (23) 'refl' (=refleksivno)
- (24) 'result' (=rezultativno; proces vodi izvjesnom rezultatu, a taj je rezultat PACIJENSOVO novo psihičko stanje; rezultat je postignut)
- (25) 'recipr' (=recipročno, uzajamno)
- (26) 'subj' (=subjektivno; PACIJENSOV doživljaj je proistekao dobrim dijelom i iz njegove pretjerane osjetljivosti)
- (27) 'transf' (=transformativno; proces podrazumijeva promjenu osnovne veličine, PACIJENSA; ta je promjena psihičke naravi)
- (28) 'transit' (=tranzitivno; proces je tranzitivan, proces prelazi s jedne veličine na drugu)

Za opis semantičke strukture glagolovih aktanata koristili smo sljedeće seme:

- (1) 'abstr' (=apstraktno)
- (2) 'act' (=aktivnost, radnja)
- (3) 'act com' (=komunikativna neverbalna aktivnost)
- (4) 'act Intell' (=intelektualna psihička aktivnost)
- (5) 'act lng' (=jezična aktivnost, govorenje)
- (6) 'fem' (=žensko)
- (7) 'hum' (=čovjek)
- (8) 'hum Inst' (=društvena institucija, organizirani skup ljudi)
- (9) 'Jun' (=mlado, nedoraslo ljudsko biće)
- (10) 'konkr' (=konkretno, materijalno spoznatljivo)
- (11) 'mask' (=muško)
- (12) 'pars' / 'pert hum psych' (=dio čovjekove psihe)
- (13) 'plur' (=mnostvo, plural)
- (14) 'sen' (=odrastao čovjek)
- (15) 'sing' (=jedinina, singular)
- (16) 'total' (=u cijelosti, kompletno)

Pored navedenih minimalnih jedinica semantičkog opisa inherentnog značenja glagola i imenica koje se s njima na razini rečenice kombiniraju, uvedeni su i nazivi za funkcije (»dubinske padeže«) koje glagolovi partneri u rečenici imaju. Te »funkcije«/»padeži« proizlaze iz glagolove valentnosti,³ pa su i one integralni dio semantičkog opisa glagola. Radi se o sljedećim dubinskim padežima⁴:

POVOD⁵ = to je veličina koja u rečenici potiče glagolski proces

PACIJENS⁶ = to je veličina koja glagolsku radnju odnosno njene posljedice doživljava na sebi

³ Ovo mišljenje je zastupljeno u većini novijih radova s područja komponencijalne analize. Usp. H e l b i g, G.: *Valenz-Satzglieder- semantische Kasus - Satzmodelle*, Leipzig, 1982.

⁴ Izraz »dubinski padež« (*»deep case«, »case-frames«*) potječe od Fillmorea. U literaturi se sreću i drugi izrazi, npr. »semantički padeži« (*»semantische Kasus«*) u G. Helbiga, »semantičke uloge« (*»semantische Rollen«*) u H.-J. Heringera, »funkcije u rečenici« i dr.

⁵ U literaturi se upotrebljavaju razni nazivi, npr. AGENS, AGENTIV, STIMULUS i drugi, ali i tumačenje od autora do autora varira, već prema tome koji se momenat želi posebno istaknuti. Našem shvaćanju POVODA najviše odgovara interpretacija STIMULUSA (*»der Stimulus«*) u M o s k a l s k a j a, O.L.: *Probleme der systemhaften Beschreibung der Syntax*, Leipzig, 1978, str. 53-54, gdje se tim terminom označava veličina koja »uvjetuje zbivanje« (*»der das Geschehen bedingt«*). Da li se pritom radi o živoj sili (s obilježjem 'hum') ili neživoj (s obilježjima 'hum' ili 'abstr') pitanje je komponentne strukture leksičke jedinice koja se pojavljuje u toj funkciji.

⁶ I u ovom slučaju postoji mnoštvo termina koji se odnose na istu veličinu: EXPERIENCER, WAHRNEHMUNGSTRÄGER, VORGANGSTRÄGER, ADRESSAT i dr.

INSTRUMENT⁷ = to je veličina koja u rečenici pokazuje čime se vrši utjecaj na PACIJENSA

MJESTOⁱⁿ⁸ = to je veličina koja precizira dio PACIJENSOVE psihe koji je obuhvaćen/pogođen glagolskim procesom

Izložiti ćemo sada proceduru izdvajanja sema postupno, počevši s pojmovnim određenjem leksema u onomasiološkim rječnicima.

U Dornseiffovom onomasiološkom rječniku leksem *beleidigen* javlja se u više pojmovnih jedinica. U pojmovnoj cjelini s naslovom, »Fühlen. Affekte. Charaktereigenschaften« nalazimo ga u sljedećim jedinicama: »Mäßigkeit«, »Mißfallen, häßlich«, »Zorn« i »Abneigung«. U sememu *kränken*, koji se u većini semasioloških rječnika navodi kao sinonim, ima u okviru iste pojmovne cjeline samo jedan zajednički pojmovni sem – »Zorn«, a treći član sinonimijskog niza, leksem *verletzen*, nema taj sem u svojoj pojmovnoj strukturi, ali zato ima zajednički sem »Mißfallen, häßlich«. Pogledajmo pojmovnu strukturu za sva tri leksema onako kako to proizlazi iz Dornseiffova rječnika:

	<i>kränken</i>	<i>beleidigen</i>	<i>verletzen</i>
zajednički semi	'Unlust verursachen' 'Zorn' Mißachtung, Beleidigung' 'Frevel'	'Zorn' 'Frevel' 'Mißfallen, häßlich' 'Unhöflich' 'Beschädigen'	Unlust verursachen' 'Mißachtung, Beleidigung' 'Frevel' 'Mißfallen, häßlich' 'Unhöflich' 'Beschädigen'
specifični semi	'Übelwollen'	'Mäßigkeit' 'Abneigung' 'Unterschätzen' 'Tadel' 'Angriff' 'Überhebung Frechheit' 'Gesellschaftliche Herabsetzung'	'Abgewöhnung' 'Gesetzlosigkeit' 'Nichtberechtigung' 'Pflichtverletzung' 'Verletzung'

⁷ Schenkel razlikuje čak 8 vrsta INSTRUMENTATA (usp. *Zur Bedeutungsstruktur*, str. 22-26), a oni se određuju na temelju semantičkih i morfosintaktičkih kriterija. Za potrebe opisa glagola u ovom radu dovoljan je samo jedan INSTRUMENT, a taj najviše odgovara Schenkelovom INSTRUMENTU 4, tj. radi se o apstraktnoj veličini koja se ne upotrebljava namjerno ('intencionalno'); u morfosintaktičkom pogledu ta se veličina na površini najčešće realizira prijedložnom grupom s »durch«.

⁸ U literaturi se javljaju termini LOKATIV i LOCUS, ali se oni isključivo odnose na vanjsko mjesto, lokal; veličina MJESTO u ovome radu znači mjesto u psihološkom životu PACIJENSA, pa zbog toga nosi i jedno dodatno obilježje »in«, za razliku od npr. »out«, što znači »izvan«.

U eksplikacijama značenja za *beleidigen* u semasiološkim rječnicima, npr. u DuW, stoji: »jmdn. durch eine Ä u ß e r u n g, H a n d l u n g oder Unterlassung i n s e i n e r E h r e verletzen«. U toj su eksplikaciji istaknuti (istakla autorica članka) INSTRUMENT i MJESTOⁱⁿ. U K-S stoji ponovo za INSTRUMENT »durch Wort oder Tat«, a u DSt »durch eine Äußerung, sein Verhalten«. Iz tih mjesta u eksplikaciji ekscerpiramo seme za opis semema aktanata: 'act' (npr. u *Tat, Handlung, Verhalten*) i 'act ling' (u *Wort* i *Äußerung*). U K-S značenje leksema *beleidigen* opisuje se navođenjem dvaju srodnih leksema – *kränken* i *verletzen* –, ali se u zagradama dodaje i jedan specifičan semantički podatak – »strafbar«,⁹ koji evocira postojanje još niza semantičkih podataka, kao što su npr. da je to takva vrsta uvrede zbog koje se nekoga može tužiti na sudu, zbog koje netko može odgovarati na sudu, biti sudski kažnjen i sl. Na postojanje tih podataka upućuje i onomasiološki rječnik kad leksičku jedinicu *beleidigen* uvršćuje u pojmovnu cjelinu »*Gesellschaft und Gemeinschaft*«, kao i tumačenje značenja imenice »*Beleidigung*« u semasiološkim rječnicima, npr. u SBr, gdje stoji »*rechtswidrige Kränkung*«. ¹⁰ Među formalno-gramatičkim podacima relevantan je onaj o morfološkotvorbenoj strukturi glagola: radi se o prefigiranoj izvedenici. Prefiks *be-* ovoj izvedenici daje komponentu značenja 'prijelaz u novo stanje'¹¹, a to 'novo stanje' (»*Zielzustand*«.) iskazuje se oblikom participa II (*beleidigt*). U rečenicama koje smo analizirali, particip II se javlja u 44 od ukupno 95 rečenica.

U procesu iskazanom glagolom *beleidigen* sudjeluju dvije obligatne veličine, POVOD i PACIJENS, i dvije fakultativne, INSTRUMENT i MJESTOⁱⁿ. Ustanovljene su sljedeće rečenične strukture:

POVOD + V + PACIJENS

»*Mich beleidigen Sie aber!*« *schrie Achim.* (LJA:321)

POVOD + V + PACIJENS + INSTRUMENT

Er hat sie durch sein verächtliches Betragen beleidigt. (Infr.)

POVOD + V + PACIJENS + MJESTOⁱⁿ

Sie hat ihn in seiner Ehre beleidigt. (Infr.)

⁹ Kažnjivo

¹⁰ Protuzakonita uvreda

¹¹ Usp. K ü h n h o l d, I: *Präfixverben*, u: *Deutsche Wortbildung, Das Verb (=Sprache der Gegenwart, IdS, 29)*, Düsseldorf, ¹1973, str. 146.

POVOD + V + PACIJENS + INSTRUMENT + MJESTOⁱⁿ

Mit dieser Äußerung *hast du ihn in seiner Ehre beleidigt.* (DSt:128)

U glagolovim aktantima ustanovljene su – na temelju primjera iz korpusa – sljedeće komponente značenja:

POVOD: 'fem', 'hum', 'mask', 'sen', 'sing'

PACIJENS: 'fem', 'hum', 'mask', 'sen', 'sing', 'plur', 'total'

INSTRUMENT: 'abstr', 'act', 'act ling', 'plur', 'sing'

MJESTOⁱⁿ: 'pars'/pert hum psych'

Pogledajmo zbog usporedbe glagol *kränken*, za koji će se ispostaviti da je intralingvalno najbliži glagolu *beleidigen*, i glagol *vrijedati*, koji je interlingvalno najrodniji s glagolom *beleidigen*.

U procesu iskazanom glagolom *kränken* mogu sudjelovati tri veličine: POVOD, PACIJENS i INSTRUMENT. Te veličine, a među njima su prve dvije obligatne, sudjeluju u dvije vrste rečeničnih struktura:

POVOD + V + PACIJENS

Sie hat Bienkopp gekränkt. (LSO:319)

POVOD + V + PACIJENS + INSTRUMENT

Durch diesen Betrug hat er mich tief gekränkt. (K-S: 2219)

U korpusu su za ta tri aktanta ustanovljene sljedeće komponente značenja:

POVOD: 'abstr', 'act', 'act com', 'act intell', 'act ling', 'fem', 'hum',
'mask', 'plur', 'sen', 'sing'

PACIJENS: 'fem', 'hum', 'hum inst', 'jun', 'mask', 'sen', 'sing', 'total',

INSTRUMENT: 'abstr', 'act', 'act ling'

Uz glagol *vrijedati* javljaju se u rečenicama u okviru korpusa najčešće dvije veličine, POVOD i PACIJENS, ali su moguće i rečenične strukture sa samo jednom veličinom, POVODOM:

POVOD + V

Vi vrijedate, gospodine! (Infr.)

POVOD + V + PACIJENS

I ne vrijedaj... ovdje ženu koja u tvojoj kući radi! (Nov:84)

Moguća je i rečenica s INSTRUMENTOM, npr.:

POVOD + V + PACIJENS + INSTRUMENT
Svojim grubim nastupom ju vrijeđa. (Infr.)

Za aktante s glagolom *vrijeđati* ustanovljene su sljedeće komponente značenja:

POVOD: 'act intell', 'act ling', 'fem', 'hum', 'konkr', 'mask', 'plur',
'sen', 'sing'

PACIJENS: 'fem', 'mask', 'pert hum psych', 'plur', 'sen', 'sing', 'total'

INSTRUMENT: 'act', 'act com', 'act ling'

Da bismo najjednostavnije prikazali koliki je stupanj semantičke bliskosti među glagolima poslužit ćemo se matricom sa semantičkim obilježjima. Za prisutnost određenog semantičkog obilježja u sememu koristit ćemo znak »+«, za odsutnost semantičkog obilježja znak »-«, a za fakultativnost (što znači da realizacija semantičkog obilježja ovisi o kontekstu) znak »±«. Za nejasne slučajeve upotrebljava se znak »0«.

Semantička bliskost glagola utvrđuje se na temelju zajedničkih sema. U sememima *beleidigen*, *kränken* i *vrijeđati* utvrđeno je 11 zajedničkih sema, a to je više od trećine sema. Osam sema se aktualizira istovremeno u bilo kom kontekstu, a tri su sema (navode se u zagradama) uvjetovana kontekstom, što znači da se ponekad realiziraju, a nekad ne. Pogledajmo popis zajedničkih sema:

('activ')
'caus fact'
('indir')
'individ'
('intent')
'iter'
'neg'
'proc'
'psych'
'transf'
'transit'

Razlike među sememima ustanovljuju se pomoću specifičnih sema. Što je broj specifičnih sema u sememima raznih glagola veći, tim je manja njihova uzajamna semantička srodnost, kao i obrnuto, što je broj specifičnih sema manji u raznim sememima, tim je stupanj sinonimnosti veći. Za navedena tri leksema moglo bi se reći da su sinonimi samo po trećini svog semantičkog

sadržaja, što znači da ipak i nisu sinonimi (jer je za sinonimiju potrebno potpuno poklapanje svih sema). Pored gore navedenih 11 sema, a oni su zajednički u sva tri glagolska semema, glagoli *beleidigen* i *kränken* sadrže u svojim sememima još 4 zajednička sema, kojih u sememu glagola *vrijedati* nema:

beleidigen i *kränken*

'egres'
'perf'
'punkt'
'result'

vrijedati

('contin')
('declar')
'durat'
'imperf'

Prema gornjem popisu sema može se steći dojam da su *beleidigen* i *kränken* skoro pravi sinonimi – imaju 15 zajedničkih sema, dakle više od polovice sema u sememima. Taj dojam na prvi pogled dokazuje i test zamjenjivanja u bilo kom kontekstu:¹²

*Diese Bemerkung hatte ihn sehr **gekränkt**.* (DBe:395)

*Diese Bemerkung hatte ihn sehr **beleidigt**.* (Infr.)

*Sie hat Bienkopp **gekränkt**.* (LSO:319)

*Sie hat Bienkopp **beleidigt**.* (Infr.)

*Sie hat ihn in seiner Ehre **beleidigt**.* (Infr.)

*Sie hat ihn in seiner Ehre **gekränkt**.* (Infr.)

*Dieser fühlte sich **beleidigt**...* (MHE:170)

*Bullert fühlte sich **gekränkt**...* (LSO:201)

Sliku o prividnoj sinonimiji narušavaju pasivne konstrukcije

*Ich wurde **beleidigt**.* (Infr.)

Ich wurde **gekränkt.* (Infr.)

*Mama und ihre beiden Herren ließen sich vor dem Affenkäfig **beleidigen**.* (LGB:91)

Sie ließen sich **kränken.* (Infr.)

¹² Prema Ullmannu osnovni je kriterij za utvrđivanje sinonimije mogućnost međusobne zamjene leksema: »Als synonym können nur solche Wörter gelten, die sich in einem beliebigen Kontext gegeneinander austauschen lassen, ohne daß sich an der erkenntnis- oder gefühlsmäßigen Bedeutung das geringste ändert.« (Ullmann: Grundzüge, str. 102)

a, s druge strane, aktanti koji sadrže inkompatibilne seme, npr. kad PACIJENS sadrži sem 'jun':

Mit diesen Worten hat er seine sechsjährige Tochter gekränkt. (Infr.)

*Mit diesen Worten hat er seine sechsjährige Tochter beleidigt. (Infr.)

Das sechsjährige Kind fühlte sich dadurch tief gekränkt. (Infr.)

(*)Das sechsjährige Kind fühlte sich dadurch tief beleidigt. (Infr.)

ili sem 'hum inst':

Ob Emma am Abend für drei oder fünf Menschen kocht, das kränkt keine Behörde. (LSO:4055)

*Ob Emma am Abend für drei oder fünf Menschen kocht, das beleidigt keine Behörde. (Infr.)

			lekseni	semi
1 beledigen	2 kränken	3 vrijedati		
+	+	+	'activ'	
+	+	+	'caus fact'	
+			'contin'	
+			'declar'	
+		+	'dir'	
+			'durat'	
	+	+	'egres'	
+			'imperf'	
	+	+	'indir'	
+	+	+	'individ'	
			'ingres'	
+	+	+	'intens grad magn'	
+	+	+	'intent'	
+	+	+	'iter'	
+	+	+	'neg'	
+	+		'obj'	
	+		'orijent. na PACIJENSA'	
	+	+	'perf'	
+		+	'orijent. na POVOD'	
+	+	+	'proc'	
+	+	+	'psych'	
	+	+	'punkt'	
			'refl'	
	+	+	'result'	
			'recipr'	
+		+	'subj'	
+	+	+	'transf'	
+	+	+	'transit'	
			'stilemi'	

GLAGOLSKI SEMEM

3	2	1	
	+		'abstr'
	+		'act'
	+		'act com'
+			'act intell'
+	+		'act ling'
+	+	+	'fem'
+	+	+	'hum'
			'hum inst'
			'jun'
+			'konkr'
+	+	+	'mask'
			'pert hum psych'
+	+		'plur'
+	+	+	'sen'
+	+	+	'sing'
			'abstr'
			'act'
			'act com'
			'act intell'
			'act ling'
+	+	+	'fem'
	+	+	'hum'
	+		'hum inst'
	+		'jun'
			'konkr'
+	+	+	'mask'
+			'pert hum psych'
+		+	'plur'
+	+	+	'sen'
+	+	+	'sing'
+	+	+	'total'

POVOD

PACIJENS

3	2	1	
	+	+	'abstr'
+	+	+	'act'
+			'act com'
			'act intell'
+	+	+	'act ling'
			'fem'
			'hum'
			'hum inst'
			'jun'
			'konkr'
			'mask'
			'pert hum psych'
		+	'plur'
			'sen'
		+	'sing'
	+	+	'pert hum psych'

INSTRUMENT

MJEŠTOJIN

Na temelju navedenih primjera i izdvajanja specifičnih semantičkih komponenata još uvijek ne dobivamo dovoljno uvjerljivu predodžbu o nesinonimnosti dvaju navedenih leksema. Vratimo se ponovo eksplikacijama u rječnicima. U Dudenovu *Rječniku sinonima* (DSy) stoji za *kränken*, koji se navodi kao hiperonim za *beleidigen*, sljedeće: »betont... weniger die Handlung als deren eingetretene Wirkung...« Iz tog objašnjenja značenja proizlazi da se u sememu *kränken* više naglašava završna faza transformativnog procesa, a tom je fazom obuhvaćen PACIJENS, a ne POVOD. Na temelju tog objašnjenja možemo izdvojiti česticu značenja 'odnosi se na PACIJENSA' (njem. *Patiens-bezogen*)/'orijentirano na PACIJENSA'.

U Dudenovu *Velikom rječniku* (DuW) za *beleidigen* stoji: »jmdn. durch eine Äußerung, Handlung... verletzen.« U ovom objašnjenju značenja više se naglašava čin, radnja, pa se može govoriti o 'orijentiranosti radnje na POVOD' (njem. *Stimulus-bezogen*).

Navedeni podaci potvrdit će se i u eksplikacijama lema *Kränkung* i *Beleidigung*. U DSY za *Kränkung* stoji: »...betont im Unterschied zu 'Beleidigung' mehr die subjektive Wirkung auf den Betroffenen...« Razgovor s informantima potvrđuje da je »*Kränkung*« »osjećaj uvrijeđenosti«, a »*Beleidigung*« »čin/radnja vrijeđanja«. DSt objašnjava *Beleidigung* kao »*verletzende Äußerung*«, dakle kao čin, a ne kao osjećaj. DuW opisuje *Kränkung* kao »*Verletzung der Gefühle... eines anderen*«, gdje ponovo dolazi do izražaja usmjerenost glagolskog procesa prema PACIJENSU.

Iz gore navedenih semantičkih obilježja mogu se izvući još neka, npr. pitanje aktivnosti ili neaktivnosti u procesu. 'Čin vrijeđanja', dakle ono što rječnici nazivaju »*Handlung*« ili »*Äußerung*«, jest nešto 'aktivno', za razliku od 'osjećaja uvrede', što se u rječnicima naziva »*Gefühl*« ili »*Gekränktsein*«, a to je nešto relativno statično, 'manje aktivno'. Mogli bismo, prema tome, suprotstaviti seme 'aktivno' (za *beleidigen*) i 'statično'/neaktivno' (za *kränken*). U vezu s time treba dovesti i mogućnost primjene raznih morfoloških kategorija, npr. pasiva:

Ich wurde beleidigt. (Infr.)

(*)*Ich wurde gekränkt.* (Infr.)

Pošto je proces iskazan glagolom *beleidigen* više orijentiran na POVOD proces (na čin koji dovodi do promjene PACIJENSOVOG raspoloženja), dakle '*Handlungs-*' i '*Stimulus-orientiert*', pasivna konstrukcija s *werden* potpuno je prihvatljiva. S glagolom *kränken*, a vidjeli smo da je on orijentiran na PACIJENSA, dakle '*Patiens-orientiert*', pasiv s *werden* na granici je prihvatljivosti. Pasiv sa *sein* (koji se u njemačkim gramatikama naziva i »*Zustands-Passiv*«, što znači da je u prvom planu iskazivanje stanja, a ne procesa) moguć je u oba slučaja:

Ich bin beleidigt. (Infr.)

Ich bin gekränkt. (Infr.)

U skup sema obaju glagolskih semema upisujemo još dva sema:

beleidigen

'aktivno'
'orijentirano na POVOD'

kränken

'neaktivno'
'orijentirano na PACIJENSA'

Postoji, međutim, još jedna osobina koja bi mogla biti relevantna za razgraničavanje semema *beleidigen* od semema *kränken*. To je pitanje na koje se u eksplikacijama upozorava na sljedeći način: (u DSy) »*beleidigen... betont (im Unterschied zu kränken) stärker die Reaktion des anderen und setzt weniger eine ernsthafte Ursache des Gekränktheits als eine gewisse Empfindlichkeit voraus*«. Ta eksplikacija govori, dakle, o tome da se kod *beleidigen* više radi o izvjesnoj pretjeranoj osjetljivosti PACIJENSOVOJ, nego o stvarno ozbiljnom POVODU. Iz tog mjesta u eksplikaciji mogli bismo ekscerpirati sem 'subjektivno'. Analogno tome u eksplikaciji imenice *Kränkung* (u DSy) stoji: »*besagt im allgemeinen, daß der Gekränkte unverdientermaßen beleidigt wird, daß seine Aufrichtigkeit oder sein Vertrauen mißbraucht wurde*«. Odatle možemo ekscerpirati sem 'objektivno' (iako je za psihičke procese vrlo teško odrediti stupanj objektivnosti). U sememe uvodimo, dakle, još jednu opoziciju:

<i>beleidigen</i>	<i>kränken</i>
'subjektivno'	'objektivno'

Da bismo postigli potpun uvid u semantičku strukturu riječi potrebno je analizirati i opsežniji korpus tekstova u kojima se određena leksička jedinica pojavljuje. Sakupljanjem podataka o distribuciji riječi, dakle o njenoj upotrebi, dolazimo i do onih semantičkih obilježja, do kojih se analizom izolirane riječi, npr. na temelju eksplikacija u rječnicima, ne može doći. Istražujući korpus rečenica s glagolima *beleidigen* i *kränken* uočili smo da se u rečenicama s *beleidigen* POVOD najčešće pojavljuje na prvom mjestu u rečenici, a specifično mu je semantičko obilježje 'hum', a INSTRUMENT, ukoliko je uopće zastupljen, na zadnjem. INSTRUMENT je veličina koja govori o sredstvu kojim se POVOD koristi da bi izvršio utjecaj na PACIJENSA. Komponenta neposrednosti, 'direktnosti tranziranja' glagolskog procesa izraženija je kod glagola *beleidigen*. Drugačija vrsta tranzitivnosti uočava se na temelju istraženih rečenica s glagolom *kränken*. Zanimljiv je podatak da s glagolom *kränken* prevladavaju rečenične strukture u kojima se veličina INSTRUMENT nalazi na prvom mjestu u rečenici, a ako INSTRUMENT uopće nije zastupljen u rečenici, onda se glagol najčešće nalazi u obliku participa u predikativnoj funkciji:

... wenn der Polizeibeamte Sie beleidigt, widerrechtlich in Ihre Wohnung eindringt oder Sie vorsätzlich körperlich mißhandelt, dann haben Sie die Möglichkeit, sich jederzeit durch eine Anzeige bei der Staatsanwaltschaft oder auch bei der Polizei selbst dagegen zu wehren. (WUB:69)

Der Richter konnte nicht mehr klären, wer nun wen am schlimmsten beleidigt hatte.
(ZB4:3)

Dieser fühlte sich beleidigt und erhob gegen mich als den »Verantwortlichen« Anklage.
(MHE:170)

Durch diesen Betrug hat er mich tief gekränkt. (K-S:2219)

Mich kränkte das Gelächter des Herrn Matzerath. (LGB:8869)

Es kränkt mich, daß du nie zu mir gekommen bist. (Wa:475)

»Ich bin krank, und das kränkt dich?« fragt der Mann. (LSO:8670)

Bullert fühlte sich gekränkt; er fühlte sich überhaupt krank. (LSO:201)

... ich wollte mit Elsbeth allein sein, du brauchst deswegen nicht gekränkt zu sein...
(ZFH:187)

Glagolski se proces kod *kränken* tranzira posrednije, indirektnije, POVOD sa semantičkim obilježjem 'hum' vrlo rijetko se pojavljuje, a to je u skladu i s morfosintaktičkom konfiguracijom rečenica. Iz interpretacije rečenica s glagolom *kränken* proizlazi semantički podatak o 'indirektnom tranziranju' procesa, a to možemo prikazati simbolom 'transit indir'. U sememe dvaju glagola unosimo, dakle, još jedan razlikovni sem:

beleidigen

['transit dir']

kränken

['transit indir']

U sememu glagola *vrijedati* specifični su semi 'declar', 'durat' i 'imperf', a da se po tim semima semem *vrijedati* razlikuje od svojih ekvivalenata *beleidigen* i *kränken* mogu dokazati razne preinake, npr. test adiranja priloga za potvrdu podatka o kontinuiranosti glagolskog procesa ('contin'):

Iako me vrijedao čitavo vrijeme, ja sam se suzdržavala da mu bilo što kažem. (Infr.)

Taj primjer ujedno pokazuje i prisutnost inače virtualnog sema 'declar' u sememu *vrijedati*. Zanimljiv je podatak da se sem 'declar' aktualizira u

sememu *vrijedati* samo onda ako POVOD ima semantičko obilježje 'hum',¹³ kao što je u navedenom primjeru slučaj. U istom primjeru dolaze do izražaja i semi 'durat' i 'imperf'. U njemačkom jeziku adiranje priloga vremena značilo bi doduše trajanje procesa ('durat'), ali samo u smislu frekventativnosti, iterativnosti, tj. slijeda niza punktalnih akata:

Er beleidigte mich die ganze Zeit. (Infr.)

Er kränkte mich die ganze Zeit. (Infr.)

Zbog toga se u skup sema za oba njemačka glagola može pored sema 'punkt' ubilježiti i simbol 'iter'. Taj je sem prisutan i u sememu hrvatskog glagola *vrijedati*, ali je u sememima *beleidigen* i *kränken* ipak više naglašena punktualnost, a u sememu *vrijedati* durativnost.

U semantičkim analizama glagola zanimljivi su podaci koji se tiču intenziteta glagolskog procesa. U glagolima čuvstvovanja, kamo spadaju navedena tri njemačka glagola i osam hrvatskih, sem 'intens' je virtualan,¹⁴ ali se ne aktualizira u svim glagolskim sememima na isti način. U tri njemačka glagola taj se sem aktualizira na površini upotrebom priloga *leicht*, *sehr*, *tief* i dr., a u hrvatskom priložima *jako*, *strašno*, *duboka*, *do dna duše* i dr. U nekoliko hrvatskih glagola, npr. u *izvrijedati*, *izvrijedati se* i *vrijedati se*, sem 'intens' aktualiziran je bez obzira na kontekst u kom se glagol upotrebljava:

Diese Bemerkung hatte ihn sehr gekränkt. (DBe:391)

Mit diesen Worten hat er ihn sehr beleidigt. (DBe:114)

Ta ga je primjedba jako vrijedala. (Infr.)

**S tim ga je riječima jako vrijedao.* (Infr.)

S tim ga je riječima jako uvrijedio. (Infr.)

Da bismo dobili što iscrpnije podatke o pojedinom leksemu/sememu analizirali smo komponentu strukturu njegove okoline u rečenici. Koristeći se primjerima iz korpusa, ali i podacima koje pružaju objašnjenja značenja

¹³ O privlačnosti (kompatibilnosti) određenih sema iz glagolovog semema i sema iz glagolove okoline govori još jedan podatak. Dok u stilski neobilježenim sememima *beleidigen* i *kränken* sem 'intent' (=namjerno) nije obligatan (on se u skladu s kontekstom može aktualizirati, ali i ne mora, zbog toga u matrici stoji znak «±»), dotle je u sememima stilski obilježenih varijanti navedenih glagola privlačnost sema 'intent' i stilema (radi se o stilskim obilježjima, 'svakodnevni razgovorni jezik', 'ležerno', 'vulgarno') jako izražena, usp. npr. *herunterputzen*, *abkanzeln*, *zur Schnecke machen*, *zur Sau machen* i dr., tj. sem 'intent' i stilem idu uvijek skupa, bez obzira na kontekst.

¹⁴ Virtualan je sem potencijalan (*sin potentia*), tj. on bi se mogao aktualizirati, ali se – u određenim uvjetima – ipak ne aktualizira.

u rječnicima, ekscerpirali smo relevantne komponente značenja i formalizirali ih, kao što smo ranije naveli, skraćenim latinskim izrazima. Evo kako smo na temelju korpusa ustanovili sememe veličina koje se u rečenici kombiniraju s glagolima *beleidigen*, *kränken* i *verletzen*:

<i>beleidigen</i>	POVOD	PACIJENS	INSTRUMENT	MJESTO ⁱⁿ
	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'fem' 'hum' 'mask' 'sen' 'sing' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'fem' 'hum' 'mask' 'plur' 'sen' 'sing' 'total' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'abstr' 'act' 'act ling' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'pert hum psych' </div>

<i>kränken</i>	POVOD	PACIJENS	INSTRUMENT	MJESTO ⁱⁿ
	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'abstr' 'act' 'act com' 'act ling' 'fem' 'hum' 'mask' 'sen' 'sing' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'fem' 'hum' 'hum inst' 'jun' 'mask' 'plur' 'sen' 'sing' 'total' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'abstr' 'act' 'act ling' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'pert hum psych' </div>

<i>vrijedati</i>	POVOD	PACIJENS
	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'abstr' 'act intell' 'act ling' 'fem' 'hum' 'konkr' 'mask' 'plur' 'sen' 'sing' </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content;"> 'fem' 'hum' 'mask' 'pert hum psych' 'plur' 'sen' 'sing' 'total' </div>

Iz te analize proizlazi da su najveće razlike u semenima POVODA. Usporedimo POVODE u sva tri glagolska semema:

	<i>beleidigen</i>	<i>kränken</i>	<i>vrijedati</i>
POVOD	'abstr' 'fem' 'hum' 'mask' 'sen' 'sing'	'abstr' 'act' 'act com' 'act ling' 'fem' 'hum' 'mask' 'sen' 'sing'	'abstr' 'act intell' 'act ling' 'fem' 'hum' 'konkr' 'mask' 'plur' 'sen' 'sing'

Podatke o intralingvalnoj srodnosti glagola *verletzen*, koji se najčešće daje u objašnjenjima značenja za glagole *beleidigen* i *kränken*, s jedne strane, kao o intralingvalnoj srodnosti glagola *vrijedati* sa svim akcionalnim i aspektualnim varijantama u hrvatskom jeziku daje matrica sa semantičkim obilježjima. Na matrici se može pratiti intra- i interlingvalna srodnost među glagolima. Najviše nas, ipak, zanima da li su *beleidigen* i *kränken* sinonimi. Pogledajmo matrice:

<i>beleidigen</i>	<i>kränken</i>
'activ' 'caus fact' 'dir' 'egres' 'individ' ('intens') ('intent') 'iter' 'neg' 'perf' 'orijent. na POVOD' 'proc' 'psych' 'punkt' 'result' 'subj' 'transf' 'transit'	'caus fact' 'egres' 'indir' 'individ' ('intens') ('intent') 'iter' 'neg' 'obj' 'orijent. na PACIJENSA' 'perf' 'proc' 'psych' 'punkt' 'result' 'transf' 'transit'

Koliki je stupanj semantičke srodnosti između dva navedena njemačka glagola i hrvatskog glagola *vrijedati* govori matrica sa semima iz semema *vrijedati*:

vrijedati

('activ')
'caus fact'
('contin')
('declar')
'dir'
'dural'
'imperf'
'individ'
('intens')
('intent')
'iter'
'neg'
('obj')
'orijent. na POVOD'
'proc'
'psych'
'subj'
'transf'
'transit'

5. Zaključak

Da bi što egzaktnije opisali jedanaest glagola iz semantičke cjeline čuvstvovanja sastavili smo inventar od 28 sema za opis inherentnog značenja glagola i 16 sema za opis glagolovih aktanata. Na temelju iscrpne analize došli smo do sljedećih rezultata: Što se gore postavljenog prvog pitanja tiče, ustanovljeno je da su intralingvalno najrodniji *beleidigen* i *kränken* u njemačkom jeziku jer imaju 15 zajedničkih sema od ukupno 28 sema (navodimo samo one seme koji su u matrici označeni znakom plusa); ta su dva glagola slična ne samo po svom inherentnom značenju, nego i po svom kombinatoričkom značenju. U hrvatskom jeziku najrodniji su *povrijediti* i *uvrijediti* jer imaju 16 zajedničkih sema (kad bismo u zajednička obilježja ubrajali i obilježja označena minusom u matrici, onda bi se sememi dvaju glagola razlikovali samo po jednom jedinom obilježju, usp. matricu). Što se drugog postavljenog pitanja tiče ustanovljeno je da su interlingvalno najrodniji *beleidigen* i *vrijedati*, jer sadrže 13 zajedničkih sema. Može se navesti i podatak da sememi *kränken* i *vrijedati* sadrže 10 zajedničkih sema.

GLAGOLSKI SEMEM

leksemi \ semi	'activ'	'caus fact'	'contin'	'declar'	'dir'	'durat'	'egres'	'imperf'	'indir'	'individ'	'ingres'	'intens grad magn'	'intent'	'iter'	'neg'	'obj'	'orijent. na PACIJENSA'	'perf'	'orijent. na POVOD'	'proc'	'psych'	'punkt'	'refl'	'result'	'recipr'	'subj'	'transf'	'transit'	'sülemi'
4 verletzten	-	+	-	-	+	-	+	-	-	+	-	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	-	+	-	+	+	+	geh fig
5 vrijeđati se	+	-	+	+	+	+	-	+	-	-	-	+	+	+	+	0	+	-	+	+	+	-	-	-	+	-	-	+	-
6 vrijeđati se	-	-	+	-	-	+	-	+	-	+	-	+	-	-	+	-	+	-	+	+	+	-	+	-	-	+	-	-	0
7 izvrijeđati	+	+	-	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	-	-	+	+	-
8 izvrijeđati se	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	-
9 povrijeđiti	±	+	-	-	+	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	0	+	+	-	+	+	+	-	+	-	+	+	+	-
10 uvrijeđiti	+	+	-	-	+	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	0	+	+	-	+	+	+	-	+	-	+	+	+	-
11 uvrijeđiti se	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	+	0	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-

4	-	-	'abstr'	INSTRUMENT	MJEŠTO in
5	-	-	'act'		
6	-	-	'act com'		
7	-	-	'act intell'		
8	-	-	'act ling'		
9	-	+	'fem'		
10	+	+	'hum'		
11	-	-	'hum inst'		
	-	-	'jun'		
	-	-	'konkr'		
	-	-	'mask'		
	-	-	'pert hum psych'		
	-	+	'plur'		
	-	-	'sen'		
	-	+	'sing'		
	+	+			

Tumačenje kratica

DBe	Duden: Bedeutungswörterbuch
DSt	Duden: Stilwörterbuch
DSy	Duden: Synonymwörterbuch
DuW	Duden: Das große Wörterbuch der deutschen Sprache
fig	figurativno
geh	uzvišeno
Infr	intormant
K-S	Klappenbach/Steinitz: Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache
LFH	Frisch: Homo Faber
LGB	Grass: Die Blechtrommel
liter	literarno
LJA	Johnson: Das dritte Buch über Achim
LSO	Strittmatter: Ole Bienkopp
MHE	Heuss: Erinnerungen 1905-1933
Nov	Slobodan Novak: Mirisi, zlato i tamjan
rf	refleksivno
rz	recipročno
salopp	ležerno
umg	svakodnevni razgovorni jezik
V	glagol
vulg	vulgarno
Wa	Wahrig: Wörterbuch der deutschen Sprache (München)
WUB	Ullrich: Wehr dich, Bürger
ZB4	Bildzeitung, travanj 1967.

Bibliografija

- D o r n s e i f f, F.: *Der deutsche Wortschatz nach Sachgebieten*, Berlin, ⁷1977.
- E n g e l e n, B.: *Untersuchungen zu Satzbauplan und Worfeld in der geschriebenen deutschen Sprache der Gegenwart*, 1-2, München, 1975.
- F i l l m o r e, Ch.: *Plädoyer für Kasus*, u: Abraham, W. (izdav.), *Kasustheorie*, Frankfurt/M., ²1977, str. 1-118.
- G r i m m, H.J.: *Probleme der semantischen Beschreibung deutscher Substantive für den Fremdsprachenunterricht*, Leipzig, 1975.
- H e l b i g / S c h e n k e l: *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*, Leipzig, ³1975.
- L e i s i, E.: *Der Wortinhalt*, Heidelberg, ⁵1975.
- M o s k a l s k a j a, O.I.: *Probleme der systemhaften Beschreibung der Syntax* (=Linguistische Studien), Leipzig, 1978.
- Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika* (kolektiva autora), Zagreb, 1979.
- Rječnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb
- S c h e n k e l W.: *Zur Bedeutungsstruktur deutscher Verben und ihrer Kombinierbarkeit mit Substantiven*, Leipzig, 1976.
- U l l m a n n S.: *Grundzüge der Semantik*, Berlin/New York, ²1972.
- W o t j a k, G.: *Untersuchungen zur Struktur der Bedeutung*, München, ⁴1971.

Željka Matulina - Jerak: COMPONENTIAL ANALYSIS AS A PROCEDURE FOR DETERMINING THE INTRALINGUAL AND INTERLINGUAL SIMILITUDE BETWEEN VERBS

S u m m a r y

The article offers an answer to the question whether the German verbs *belcidigen*, *kränken* and *verletzen* are synonymous with and also whether they are equivalent to the Croatian verbs *vrijedati*, *vrijedati se* (recip.), *vrijedati se* (refl.), *izvrijedati*, *izvrijedati se*, *povrijediti*, *uvrijediti* and *uvrijediti se*. The author uses the combined approach of componential analysis and the theory of deep cases to determine the degree of intralingual and interlingual semantic similarities between these verbs. The investigation shows that there are no real synonyms or real equivalents between the cited verbs; what can be established are only different degrees of semantic congruity. In this sense, the most closely intralingually related verbs in German are *belcidigen* and *kränken* and *povrijediti* and *uvrijediti* in Croatian. Interlingually the most similar verbs are the German *belcidigen* and the Croatian verb *vrijedati*.